

RAAP-RAPPORT 3326

Plangebied Scheepmakersdijk 51 & 53 te Haarlem

Gemeente Haarlem

Archeologisch onderzoek: een opgraving,
variant archeologische begeleiding

RAAP-RAPPORT 3326

Plangebied Scheepmakersdijk 51 & 53 te Haarlem

Gemeente Haarlem

**Archeologisch onderzoek: een opgraving, variant
archeologische begeleiding**

drs. R.W. de Groot

R A A P

Colofon

Opdrachtgever: Ludwig Vastgoed B.V., de heer F. Ludwig p/a Buro voor Bouwontwerp,
de heer C. Schutte

Titel: Plangebied Scheepmakersdijk 51 & 53 te Haarlem, gemeente Haarlem; archeologisch
onderzoek: een opgraving, variant archeologische begeleiding

Versie: 9 augustus 2018

Auteur: *drs. R.W. de Groot*

Projectcode: HLSD3

Gemeentelijke projectcode: SMD.0.2016

Bestandsnaam: RA3326_HLSD3

Projectleider: drs. R.W. de Groot

Projectmedewerker: F.J. van der Wal

Objectfoto's: E. van der Zwet

Objecttekeningen: M. Koeweiden

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 4043466100

Autorisatie: drs. I.R.P.M. Briels

Bevoegd gezag: gemeente Haarlem

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendalseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

e-mail: raap@raap.nl

www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2018

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Ludwig vastgoed B.V./Buro voor Bouwontwerp heeft RAAP in de zomer van 2017 een opgraving, variant archeologische begeleiding uitgevoerd in verband met de realisatie van nieuwbouw aan de Scheepmakersdijk 51-53 in de gemeente Haarlem. De bestaande bebouwing zal worden omgevormd van twee woningen naar zes appartementen. Omdat daarbij graafwerkzaamheden plaatsvinden, diende een omgevingsvergunning te worden aangevraagd. In het kader daarvan is in 2016 een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van de resultaten daarvan en het feit dat de bodemingrepen zeer beperkt bleven in omvang en diepte, is destijds besloten dat geen nader onderzoek nodig was en is de vergunning voor de werkzaamheden versterkt.

Toen de werkzaamheden in uitvoer waren, bleken de bodemingrepen ingrijpender en dieper dan vooraf gedacht werd. Er zijn meerdere sleuven gegraven in de huidige vloer ten behoeve van het plaatsen van de reeds aanwezige schroefpalen alsmede langs de bestaande muren.

Bureau Archeologie van de gemeente Haarlem heeft aangegeven dat er een vervolgonderzoek moet plaatsvinden in de vorm van een archeologische opgraving. Dit vervolgonderzoek bestond uit twee delen. In eerste instantie een veldinspectie van de tot dan toe gerealiseerde ontgravingen. Naar aanleiding van de veldinspectie is door het bevoegd gezag besloten dat de overige werkzaamheden onder archeologische begeleiding uitgevoerde dienden te worden.

Over de bodemopbouw in het plangebied kon vanwege de geringe diepte van de ontgraving vrijwel geen informatie worden verzameld. Een andere reden is het feit dat de ontgraving binnen een voormalig gebouw plaatsvond en aan alle zijden begrensd werd door bebouwing: er kon dus geen profielwand van de ontgraving gedocumenteerd worden. Bij het onderzoek zijn in het vlak wel drie verschillende ophogingslagen waargenomen. Het onderscheid tussen deze lagen is echter hoofdzakelijk gebaseerd op lithologische kenmerken en/of de aanwezige bijmenging in de betreffende laag en is niet een stratigrafisch onderscheid. Waarschijnlijk zijn in ieder geval twee van deze lagen onderdeel van dezelfde ophogingsfase. In beide zijn namelijk fragmenten aardewerk van vermoedelijk hetzelfde bord aangetroffen.

Binnen de verstoringsdiepte zijn verschillende archeologische resten aangetroffen, namelijk enkele kelders, muren en funderingen. Gezien de geringe verstoringsdiepte van de ontgraving, was het niet goed mogelijk om de sporen nader te duiden (bijvoorbeeld: wat voor soort kelder betreft het, hoe zijn de muren gemetseld, etc.). Alle sporen zijn ingegraven in een ophogingslaag waarin aardewerk is gevonden dat dateert tussen 1580 en 1650. Op basis daarvan dateren de aangetroffen sporen in ieder geval uit het eind van de 16e eeuw tot en met het begin van de 17e eeuw, maar mogelijk is ook nog sprake van een jongere periode.

Aangezien oversnijdingen zijn waargenomen, is sprake van een fasering. Daarbij kunnen twee (mogelijk drie) verschillende fasen herkend worden. Hoe deze ten opzichte van elkaar absoluut gedateerd moeten worden, is niet bekend. Duidelijk is wel dat muur S6 kelder S1/5 (KE001) oversnijdt. Van het plangebied zijn bouwtekeningen voorhanden zijn, die dateren vanaf 1913. Met uitzondering van het noord-zuid georiënteerde deel van S6 kunnen geen van de aangetroffen structuren op deze bouwtekening worden herkend (zie figuur 15). De sporen lijken daarmee dus ook vóór 1913 te kunnen worden gedateerd. Ook kan uit de tekeningen worden achterhaald dat het oost-west georiënteerde deel van muur S6 in 1913 niet meer aanwezig is. Hoewel beide muurdelen in dezelfde periode gebouwd lijken te zijn, gebaseerd op het formaat van de bakstenen en het metselverband, zijn zij in ieder geval niet even lang in gebruik gebleven. Op de precieze relatie tussen beide muurdelen kon echter, gezien de eerder gememoreerde beperkingen aan het onderzoek echter niet goed grip worden gekregen.

De fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de sporen is hoog. Daarbij moet worden opgemerkt dat een deel van de sporen, met name de muren S3 en S6, bij het plaatsen van de heipalen verstoord is geraakt. Overige verstoringen zijn niet waargenomen en met name de vulling van de kelders kan goed geconserveerde resten bevatten (indien er humeuze lagen aanwezig zijn) en waardevolle informatie opleveren over de bewoners van deze locatie in het verleden.

De archeologische resten zijn tijdens het onderzoek reeds volledig opgegraven binnen de contour en verstoringsdiepte van de civieltechnische werkzaamheden. De diepere delen van deze resten en oudere resten zijn *in situ* behouden en afgedekt door de vloer van de nieuwbouw.

Met deze opgraving is het onderzoek in het plangebied afgesloten. De resultaten bevestigen dat ook ter plaatse van de bestaande bebouwing nog behoudenswaardige resten aanwezig kunnen zijn. Daarom wordt aanbevolen archeologisch onderzoek uit te voeren in het geval er ontwikkelingsplannen voor aangrenzende gebieden worden voorgenomen.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	7
1.1 Kader	7
1.2 Administratieve gegevens	9
2 Voorgaand onderzoek	11
3 Doel van het onderzoek	13
4 Methoden	14
5 Resultaten	17
5.1 Bodemopbouw	17
5.2 Grondsporen en structuren	17
5.3 Vondsten	24
5.4 De vindplaats: synthese en conclusies	25
6 Beantwoording onderzoeksvragen en aanbevelingen	28
6.1 Beantwoording onderzoeksvragen	28
6.2 Aanbevelingen	30
Literatuur	31
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	32
Bijlage 1: Sporenlijst	33
Bijlage 2: Vondstenlijst	34
Bijlage 3: Determinatielijst aardewerk	35
Bijlage 4: Deventer-systeem catalogus	36

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van Ludwig vastgoed B.V./Buro voor Bouwontwerp heeft RAAP in de zomer van 2017 een opgraving, variant archeologische begeleiding uitgevoerd in verband met de realisatie van nieuwbouw aan de Scheepmakersdijk 51-53 in de gemeente Haarlem (figuur 1).

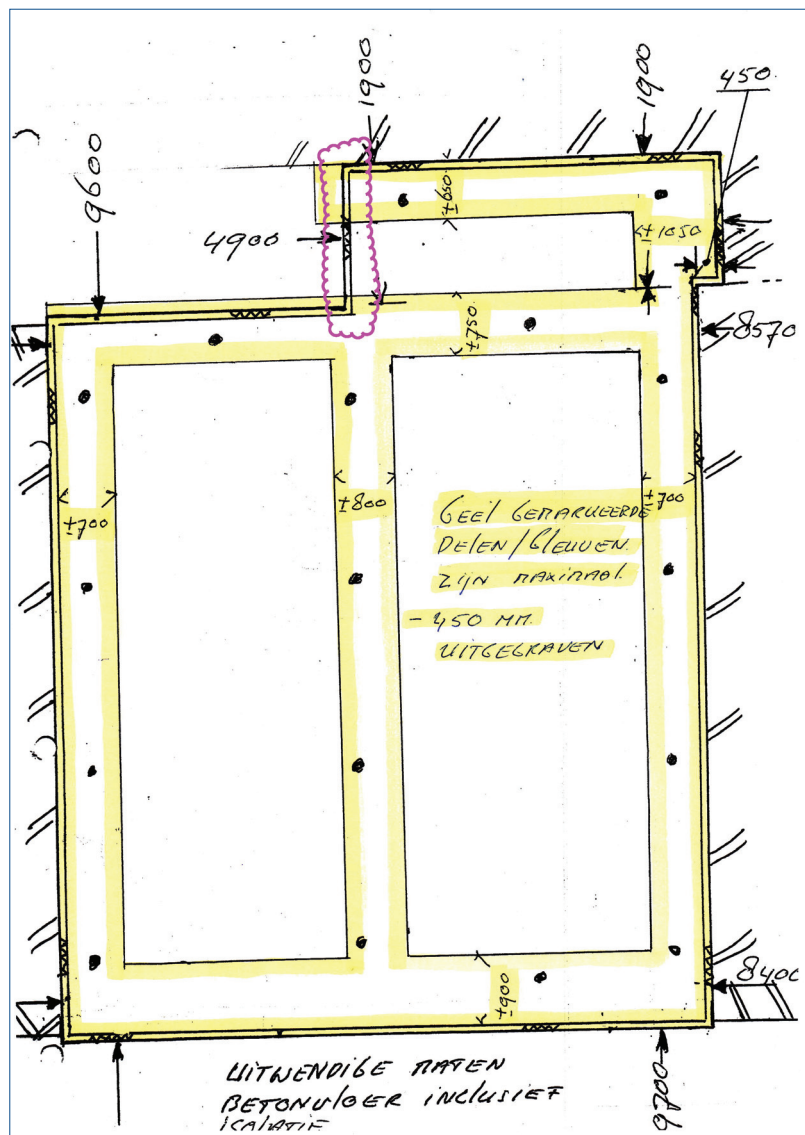

Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwart), omliggende ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) en recent onderzoek (De Groot, 2016b: gele sterren) geprojecteerd op een recente luchtfoto; inzet: ligging in Noord-Holland (ster).

De bestaande bebouwing zal worden omgevormd van twee woningen naar zes appartementen. Omdat daarbij graafwerkzaamheden plaatsvinden, diende een omgevingsvergunning te worden aangevraagd. In het kader daarvan is in 2016 een bureauonderzoek uitgevoerd (De Groot, 2016). Op basis van de resultaten daarvan en het feit dat de bodemingrepen zeer beperkt bleven in omvang en diepte, is destijds besloten dat geen nader onderzoek nodig was en is de vergunning voor de werkzaamheden versterkt.

Toen de werkzaamheden in uitvoer waren, bleken de bodemingrepen ingrijpender en dieper dan vooraf gedacht werd. Er zijn meerdere sleuven gegraven in de huidige vloer ten behoeve van het plaatsen van de reeds aanwezige schroefpalen alsmede langs de bestaande muren (figuur 2). Deze huidige ontgraving reikt tot ongeveer 0,45 m -Mv. De volgende werkzaamheden zullen nog uitgevoerd worden (figuur 2):

- Aanleggen van een vorstrand tot 0,6 m -Mv. Dit vind plaats binnen de paarse wolk op figuur 2.
- Ontgraven tussen de reeds aangelegde sleuven tot 0,35 m -Mv. Naar verwachting vindt dit alleen plaats in geroerde grond.

Figuur 2. Overzicht van de ligging van de funderings-sleuven die voorafgaande aan de veldinspectie zijn uitgegraven. Ter plaatse van de paarse wolk is het uitgraven van een vorstrand gepland.

Bureau Archeologie van de gemeente Haarlem heeft aangegeven dat er een vervolgonderzoek moet plaatsvinden in de vorm van een archeologische opgraving. Dit vervolgonderzoek bestond uit twee delen. In eerste instantie een veldinspectie van de tot dan toe gerealiseerde ontgravingen. Naar aanleiding van de veldinspectie is door het bevoegd gezag besloten dat de nog uit te voeren werkzaamheden onder archeologische begeleiding uitgevoerd dienden te worden.

Het veldwerk is uitgevoerd op 24 april en 19 juni 2017. De uitwerking vond direct aansluitend plaats en werd beëindigd op 15 september 2017. Tijdens het onderzoek is op een prettige wijze samengewerkt met de contactpersonen van de gemeente Haarlem (de heer Van Kempen en de heer Peters) en de contactpersonen van de opdrachtgever (de heer Schutte en de heer Bonhof). De onderzoeksdocumentatie en het vondstmateriaal zullen worden overgedragen aan het depot van de gemeente Haarlem.

Deze opgraving is uitgevoerd volgens de volgende normen en richtlijnen:

- De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.0), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl).
- Het Programma van Eisen (De Groot, 2017).
- De Haarlemse Richtlijnen voor archeologisch onderzoek (Van Zalinge & Fialho, 2009).

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, 4004 Opgraven (landbodems) en 4006 Specialistisch onderzoek. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

1.2 Administratieve gegevens

Plangebied: plangebied Scheepmakersdijk 51 & 53

Plaats: Haarlem

Gemeente: Haarlem

Provincie: Noord-Holland

Onderzoeksgebied: Scheepmakersdijk 51 en 53

Coördinaten: noordwest: 104.460/488.595

noordoost: 104.467/488.590

zuidoost: 104.458/488.581

zuidwest: 104.452/488.586

ARCHIS-zaaknummer: 4043466100

Gemeentelijke projectcode: SMD.0.2016

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd			
Nieuwe tijd	C	1945	
	B	1850	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat B	1500	
	Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
		450	
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

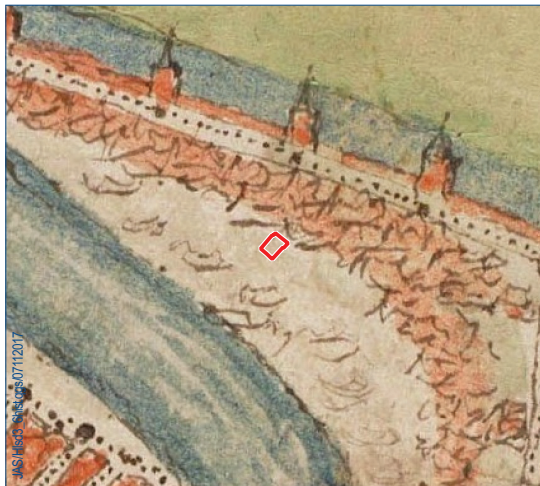
tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

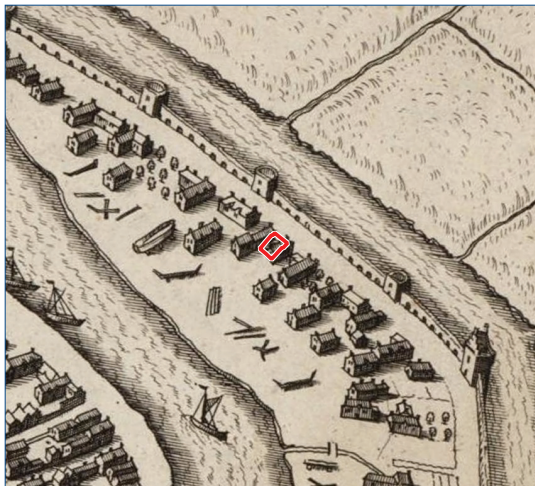
2 Voorgaand onderzoek

In 2016 is voor het plangebied een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd (De Groot, 2016). Naar aanleiding van dit bureauonderzoek werd het volgende geconcludeerd:

- Op basis van de geologische ondergrond (door veen en mogelijk klei afgedekte strandwalafzettingen) en de ligging binnen het noordwestelijke deel van de historische stadskern van Haarlem, geldt voor het plangebied een middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het Laat Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd.
- Op alle historische kaarten vanaf de 16e eeuw is het plangebied bebouwd (figuur 3).
- De huidige bebouwing heeft de bodem ter plaatse van de moderne funderingspoeren (de datering daarvan kon aan de hand van de bouwtekeningen niet [goed] worden achterhaald) tot maximaal 0,8 m -Mv verstoord. De verstoringsdiepte van de op de bouwtekening uit 1913 aangegeven riolering met zinkput is niet bekend. Op deze tekeningen is zichtbaar dat de binnen indeling van huisnummer 51 in 1913 en 1926 bestaat uit een rechthoek met aan de westzijde een smalle gang naar keuken en open plaats aan de noordkant en een indeling met voorkamer, slaapkamer en achterkamer. Ter plaatse van de slaapkamer bevond zich de trap naar de eerste verdieping. Op de tekening uit 1969 is de indeling aangepast: de trap bevindt zich in de zuidwesthoek, de gang is verdwenen en er is sprake van twee grote ruimtes aan de (noord) oostkant van het gebouw. Voor huisnummer 53 geldt feitelijk dezelfde ontwikkeling, alleen is hier in 1913 geen sprake van een vergelijkbare gang.
- Aanwijzingen voor overige verstoringen zijn niet aangetroffen.

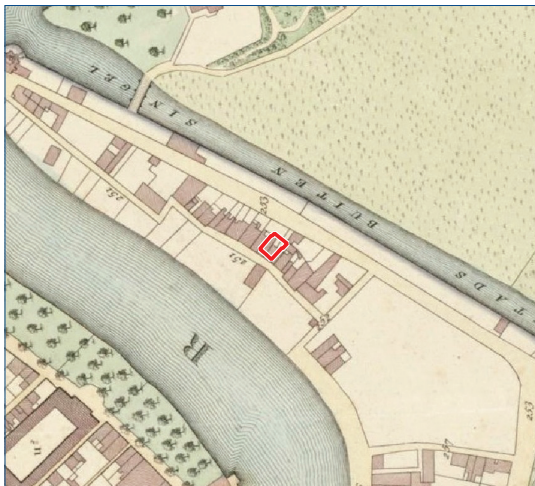
a. Jacob van Deventer (1560).

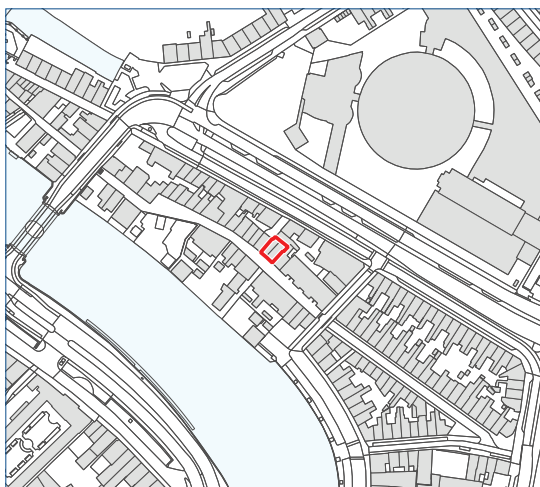
b. Thomas Thomaszoon (1578).

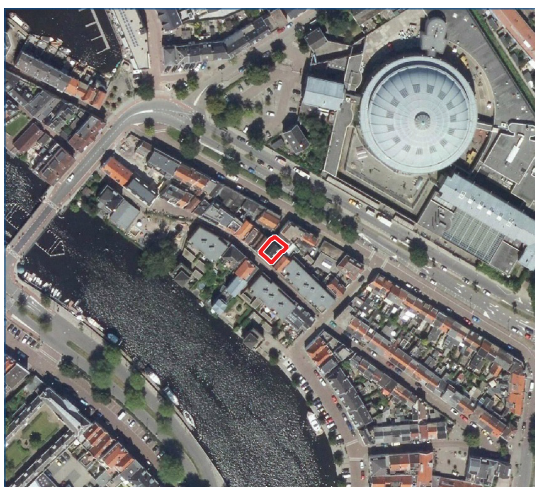
c. Pieter Wils (1648).

d. F.J. Nautz (1823).

e. BGT (2016).

f. Recente luchtfoto (2017).

Figuur 3. De (globale) ligging van het plangebied op een reeks historische kaarten (schaal 1:4.000).

3 Doel van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal (sporen en vondsten) van de vindplaats (behoud *ex situ*) binnen het bereik van de bodemversturende werkzaamheden, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming over het verleden.

In het Programma van Eisen (De Groot, 2017a) zijn hiervoor specifieke onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is de bodemopbouw in het plangebied?
2. Welke archeologische resten zijn binnen de verstoringsdiepte van de (bouw)werkzaamheden aanwezig?
3. Wat is de aard, datering, fysiek en inhoudelijke kwaliteit van deze eventuele resten?
4. Kan een fasering worden herkend binnen de aanwezige resten? Zo ja, beschrijf deze.
5. Hoe dient met deze resten te worden omgegaan tijdens de verdere werkzaamheden?
6. Zijn er sporen aanwezig die verband houden met het gebruik van de gebouwen, zoals waterputten, beerputten en kelders?
7. Kan op basis van de eventueel aangetroffen funderingen een (functionele) indeling van de bebouwing gemaakt worden?
8. Wat is de diepteligging van de archeologische resten t.o.v. NAP en maaiveld?
9. Welke uitspraken kunnen aan de hand van de archeologische resten worden gedaan over het voormalige gebruik van de locatie?
10. Wat is de mate van verstoring binnen het plangebied? Reikt deze dieper dan de huidige funderingen?
11. Wat is de mate van verstoring van de archeologische resten door de reeds uitgevoerde werkzaamheden?
12. Welke vondstcategorieën zijn aanwezig? Wat is de aard, datering, gaafheid en conservering van deze resten?
13. Indien geen resten aanwezig zijn, hoe kan dit worden verklaard?

4 Methoden

Het onderzoek bestond uit een archeologische begeleiding van de werkzaamheden. Deze is uitgevoerd in twee fasen. De eerste fase betrof een veldinspectie, waarbij de op dat moment gerealiseerde ontgravingen zijn nagelopen (figuur 4). Deze ontgravingen bestonden uit de toekomstige funderingsbalken die tot circa 0,5 m onder de bestaande betonvloer waren uitgegraven en waarin de heipalen al waren geplaatst (door middel van voorboren en volstorten met beton). Dit bemoeilijkte de waarnemingsomstandigheden onder andere vanwege de grote hoeveelheden los puin en hard geworden beton in deze sleuven. Er was derhalve geen sprake van een archeologisch vlak en mogelijkheden om de ontgraving op te schonen ontbraken aangezien er geen graafmachine aanwezig was. Tijdens de inspectie zijn op verzoek van Bureau Archeologie van gemeente Haarlem ook de muren van de direct aangrenzende gebouwen door middel van foto's gedocumenteerd. Voorafgaand aan de opgraving, variant archeologische begeleiding, werd de betonvloer verwijderd. Tijdens de archeologische begeleiding werd vervolgens met een minigraver de fundering voor de nieuwbouw uit gegraven (figuur 5). De ontgraving vond laagsgewijs plaats onder toezicht en op aanwijzing van een KNA-archeoloog tot aan de maximale ontgravingsdiepte voor de nieuwe fundering. Desondanks maakten de waarnemingsomstandigheden het direct herkennen van sommige sporen lastig. Als gevolg daarvan is bijvoorbeeld (het nog aanwezige deel van) vloer S7 bij het verder opschonen verdwenen.

Afmetingen opgravingsput

De opgravingsput besloeg de volledige locatie van de nieuwbouw aan Scheepmakersdijk 51-53, met een totale oppervlakte van circa 65 m². In de opgravingsput is één opgravingsvlak aangelegd op de maximale ontgravingsdiepte van de civieltechnische werkzaamheden (ca. 0,5 tot 0,6 m +NAP / ca. 0,75 m onder de bestaande vloer; dat is ongeveer dezelfde diepte als het straatniveau op basis van het AHN).¹

Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

- De sporen en bodemlagen zijn in een doorlopende reeks genummerd. Zij worden in deze rapportage aangeduid met de afkorting S.
- Het vlak is analoog getekend (schaal 1:50), waarbij de direct aangrenzende bestaande bebouwing gebruikt is als referentiepunt. De analoge tekening is vervolgens aan de hand van deze bebouwing in het RD coördinatenstelsel geplaatst.
- De NAP-hoogte van het vlak is ingemeten door middel van een RTK-GPS. Daarbij zijn verspreid over de werkput zijn enkele punten ter referentie ingemeten.
- De grondsporen zijn gefotografeerd, ingemeten en op de vlaktekening ingetekend. Omdat de sporen zich op de maximale ontgravingsdiepte bevonden, zijn zij niet gecoupeerd of afgewerkt.

¹ <http://ahn.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=c3c98b8a4ff84ff4938f8afe7cc106e88>. Omdat het plangebied en de omgeving daarvan volledig bebouwd zijn, is het lastig de hoogtes van vlakken, sporen, etc. te relateren aan het oorspronkelijke maaiveld.

Figuur 4. Situatie ten tijde van de veldinspectie.

- Zowel sporen als vondsten zijn ook geregistreerd conform de Haarlemse richtlijnen voor archeologisch onderzoek.
- Vondsten zijn tijdens de aanleg van het vlak verzameld in vakken (gescheiden door de reeds uitgegraven funderingsbalken) en daarbinnen per spoornummer.
- Bij de aanleg van het vlak is gebruik gemaakt van een metaaldetector.
- De vondsten zijn in een doorlopende reeks genummerd. Zij worden in deze rapportage aangeduid met de afkorting V.

- Na afloop van het veldwerk zijn de vondsten gewassen, gedroogd, geteld en gewogen.
- De basale uitwerking resulteerde in een evaluatie- en selectierapport (De Groot, 2017b). Daarin is opgenomen dat het aardewerk aan een specialistische analyse dient te worden onderworpen. Ook is opgenomen dat van alles sporen de hoogteligging ten opzichte van maaiveld en NAP dient te worden opgenomen en dat van alle figuren waarop sporen staan afgebeeld de kijkrichting dient te worden aangegeven op de allesporenkaart.

Bemonstering

Er zijn geen monsters genomen vanwege het ontbreken van voor botanisch of ander onderzoek geschikte vullingen. De vulling van beide kelders was niet voor bemonstering geschikt. Het onderzoek reikte namelijk niet dieper dan de bovenzijde van de bovenste, sterk puinhoudende vulling. Deze was ten eerste niet humeus zodat de kans op goed geconserveerd vondstmateriaal klein is. Ten tweede is de kans op vermenging met jonger materiaal voor deze vulling groot, omdat zij min of meer direct onder de vloer van de voormalige bebouwing liggen.

Afwijkingen en aanpassingen van de onderzoeksstrategie

Tijdens het veldonderzoek is op de volgende punten afgeweken van de onderzoeksstrategie zoals in het PvE omschreven:

- Gezien de aard van de ophogingslagen, met name de hoeveelheid puin daarin, en de aard van de werkzaamheden, bleek het niet mogelijk boringen te zetten voor de diepere bodemopbouw conform § 6.5 van het PvE.

Figuur 5. Werkomstandigheden tijdens de archeologische begeleiding, gezien richting de Scheepmakersdijk.

5 Resultaten

5.1 Bodemopbouw

Over de bodemopbouw in het plangebied kon vanwege de geringe diepte van de ontgraving vrijwel geen informatie worden verzameld. Een andere reden is het feit dat de ontgraving binnen een voormalig gebouw plaatsvond en aan alle zijden begrensd werd door bebouwing: er kon dus geen profielwand van de ontgraving gedocumenteerd worden.

Bij het onderzoek zijn in het vlak wel drie verschillende ophogingslagen waargenomen. Het betreft donkerbruingrijze, matig humeuze klei met veel middelgrof, rood puin (S1000), dan wel matig siltig, matig fijn en donkergrijsbruin zand met veel gemengd, rood puin (S1001), dan wel matig zandige, donkerbruingrijze en zwak humeuze klei met veel gemengd puin (S1002). Het onderscheid tussen deze lagen is dus hoofdzakelijk gebaseerd op lithologische kenmerken en/of de aanwezige bijmenging in de betreffende laag en is niet een stratigrafisch onderscheid.

Op basis van de datering van het aardewerk uit S1000 en S1002 dateren in ieder geval deze twee lagen tussen ongeveer 1580 en 1650. Uit het feit dat twee fragmenten van waarschijnlijk één schotel in verschillende ophogingslagen gevonden zijn, blijkt dat deze twee ophogingslagen vermoedelijk als één ophogingspakket beschouwd kunnen worden met lokaal meer of minder puin er in (in dat geval is dus sprake van twee ophogingsfasen met S1000/1002 en 1001), dan wel dat beide lagen uit dezelfde periode dateren.

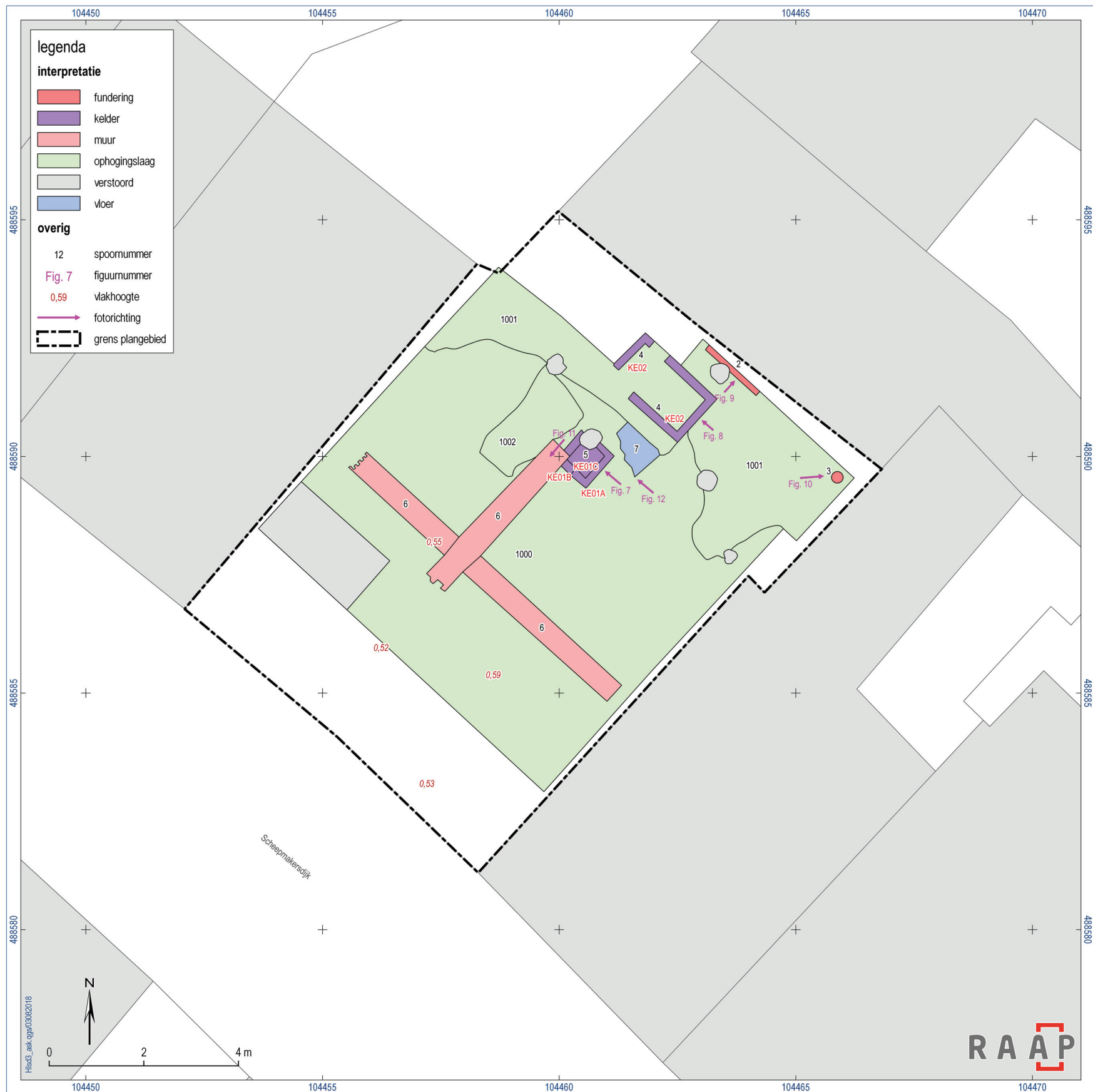
Alle ophogingslagen zijn in het eerste vlak aangetroffen, direct onder de bestaande vloer. De hoogte van dit vlak staat in hoofdstuk 4 aangegeven.

5.2 Grondsporen en structuren

Het onderzoek heeft in totaal zes grondsporen opgeleverd (figuur 6; zie bijlage 1).² Het betreft twee kelders (S1/5 en S4; KE001 en KE002), een fundering van één van de aangrenzende gebouwen (S2), een vloer (S7) en een tweetal muren (S6). Bij de inspectie werden in het boorgat van één van de heipalen ook gemetselde bakstenen waargenomen: mogelijk eveneens een muur of fundering (S3).

Alle sporen zijn aangetroffen op vrijwel hetzelfde niveau, namelijk dat van het eerste vlak. Dit vlak is aangelegd op een diepte die wisselt tussen 0,52 en 0,55 m +NAP (ca. 0,75 m onder het voormalige vloerniveau). Zoals in hoofdstuk 4 al is aangegeven, is het lastig de hoogtes te relateren aan het maaiveld buiten de bestaande bebouwing. In de noordoosthoek reikt de ontgraving iets minder diep en ligt het vlak op 0,58 m +NAP.

² Door het tijdens de begeleiding abusievelijk opnieuw nummeren van een spoor dat bij de inspectie al was waargenomen, zijn uiteindelijk zeven spoornummers uitgedeeld.

Figuur 6. Resultaten van het onderzoek: allesporenkaart.

Kelders

Het onderzoek heeft twee kelders opgeleverd: KE01 (S1 en 5) en KE02 (S4). De eerste kelder is min of meer vierkant en meet circa 85 bij 95 cm (buitenzijde; de binnenzijde meet 58 x 63 cm). De kelder is gemetseld met gele bakstenen met een afmeting van 9x4 cm (figuur 7). Een deel van KE001 is uitgebroken: deze wordt oversneden door muur S6. De kelder bestaat uit meerdere vullingen. Vulling KE01A (S1, vulling 0) betreft de bakstenen van de kelder die zijn afgedekt met een stalen plaat en vulling KE01B (S1, vulling 1) betreft de binnenste vulling van de kelder die bestaat uit zwak humeuze, matig siltig en matig fijn zand met puin. Deze vullingen zijn tijdens de inspectie waargenomen. Bij de latere archeologische begeleiding is de kelder nogmaals waargenomen en heeft deze abusievelijk een nieuw spoornummer gekregen (S5). Wel werd daarbij een nieuwe vulling gevonden, namelijk het deel van de kelder dat bij de aanleg van muur S6 is uitgebroken: KE01c (S5, vulling 2). Vulling KE01A betreft S5, vulling 0 en KE01B betreft S5, vulling 1.

Figuur 7. Kelder KE001 (S1/5) zoals die is aangetroffen in het vlak. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.

Overigens zijn de afmetingen van KE01 voor een kelder vrij klein. Mogelijk kan het ook om een beer- of waterput gaan. Hiervoor zijn vooralsnog geen aanwijzingen. Op geen van de historische bouwtekeningen is de kelder herkenbaar of staat ter plaatse van KE01 een andere structuur aangegeven. Op de tekening uit 1969 valt deze wel samen met een uitbouw aan de noord-zuid georiënteerde muur (S6). Deze uitbouw lijkt echter eerder als steun in de muur te zijn aangebracht, aangezien die ook op de tekening van de eerste verdieping aangegeven is.

De tweede kelder KE02 is rechthoekig en meet 2,12 bij 1,24 m (binnenzijde: 1,76 bij 0,9 m; figuur 8). De zuidwesthoek is niet meer aanwezig. Aan de noordzijde bevindt zich een (mogelijke) ingang of nis van ongeveer 45 cm breed. Gezien de geringe ontgravingsdiepte is niet bekend of sprake was van een trap vanaf deze mogelijke ingang. De kelder is gemetseld uit gele, relatief harde bakstenen met een afmeting van 17 bij 8 bij 4 cm. Voor deze kelder geldt hetzelfde als voor KE001: op de bouwtekeningen vanaf 1913 kan deze niet worden gevonden.

Figuur 8. Kelder KE002 (S4) zoals die is aangetroffen in het vlak. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.

Met betrekking tot de kelders dient te worden opgemerkt dat geen aanwijzingen zijn gevonden dat het om beerkelders gaat. Beerlagen ontbreken in ieder geval binnen het bereik van het onderzoek. Op basis van de omvang is een functie als waterkelder mogelijk. Aanwijzingen daarvoor, bijvoorbeeld tras aan de binnenzijde, zijn eveneens niet waargenomen. Dat heeft in beide gevallen zeer waarschijnlijk te maken met de geringe ontgravingsdiepte waarbij alleen de bovenkant van de sporen is opgegraven en vrij gelegd. De diepte van de kelders is dus ook niet bekend, net als het metselverband. Omdat een meer precieze interpretatie niet mogelijk was, is gekozen voor de algemene interpretatie 'kelder'.

De inhoud van de kelders is niet opgegraven, aangezien de bovenkant van de kelders op het maximale ontgravingsniveau van de civieltechnische werkzaamheden lag.

Muren en fundering

Het onderzoek heeft twee muren en één fundering opgeleverd. De betreffende fundering (S2) is het onderste deel van de fundering van het gebouw dat direct ten noorden van het plangebied staat (adres: Papentorenvest 26a) dan wel een oudere voorloper daarvan. Deze is voor een klein deel bloot komen te liggen binnen de ontgraving in het plangebied. De fundering bestaat nog uit vier lagen baksteen met één versnijding (figuur 9). De gebruikte bakstenen zijn rood, oranje en geel en hebben afmetingen van circa 20 bij ? bij 4 cm. Het metselverband kon niet worden achterhaald. De fundering sluit direct aan op het opgaande muurwerk. Een belangrijk verschil is wel het afwijkende metselverband van het opgaande muurwerk. Het formaat van de bakstenen van de opgaande muur is niet gemeten, dit is alleen fotografisch vastgesteld. Bovendien is de muur grotendeels voorzien van pleister, zodat baksteenformaten niet goed konden worden achterhaald. Onduidelijk is in ieder geval of de fundering een andere datering heeft dan het opgaande muurwerk.

Figuur 9. Fundering van naburig gebouw dan wel de voorloper daarvan (S2). Zie figuur 6 voor de richting van de foto.

Eén van de muren is alleen waargenomen tijdens de veldinspectie in één van de boorgaten voor een heipaal (S3; figuur 10). Bij de latere begeleiding is dit deel van het terrein (vrijwel) niet ontgraven. De muur kon dus niet over een grotere oppervlak (in het vlak) worden gedocumenteerd. Op basis van de waarneming in het boorgat lijkt het te gaan om een muur die is gemetseld van rode baksteen met cementmortel. Het baksteenformaat kon niet worden achterhaald omdat de stenen zijn afgerond door de boorwerkzaamheden (de afronding van de bakstenen op figuur 10 is dus niet het gevolg van het feit dat het om bijvoorbeeld een waterput gaat).

Figuur 10. Muurrestant dat waargenomen is in het boorgat van één van de heipalen. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.

Aan de zuidzijde van het plangebied zijn twee muren gevonden, die onderdeel van één gebouw lijken te zijn geweest. Beide zijn als S6 geadmistreerd. De muren zijn gemetseld met oranje-rode bakstenen met een afmeting van 19 bij 9,5 bij 4 cm (figuur 11). Mogelijk is sprake van een kop-strek metselverband. Aangezien vrijwel alleen de bovenzijde blootgelegd is (vanwege de geringe ontgravingsdiepte), is dat niet geheel duidelijk. Wel kon worden waargenomen dat sprake was van minimaal één vertanding.

Het noordoost-zuidwest georiënteerde deel van S6 vormde een tussenmuur tussen twee panden die op het kavel hebben gestaan, zo blijkt uit de bouwtekeningen vanaf 1913. Het noordwest-zuidoost georiënteerde deel, dat aan beide zijden is afgesneden door de recent geplaatste damwand, zou een binnenmuur geweest kunnen zijn. Op de bouwtekeningen vanaf 1913 is echter geen sprake van een muur op deze locatie. Deze delen leken in het veld ook te zijn oversneden door het andere deel, wat zou kunnen aantonen dat het oost-west georiënteerde deel inderdaad ouder is dan het noord-zuid georiënteerde deel of dat dit laatste deel in ieder geval langer in

gebruik was. De muren hebben hetzelfde baksteenformaat en metselverband waardoor verwacht wordt dat ze desondanks wel min of meer in dezelfde periode zijn aangelegd. Een oversnijding kan niet (duidelijk) worden herkend.

Momenteel is de datering van de sporen nog niet bekend, maar op basis van het baksteenformaat (17x8x4 cm tot 19x9,5x4 cm) en het vondstmateriaal in de ophogingslagen lijken zij tussen het laatste kwart van de 16e eeuw tot de eerste helft van de 17e eeuw gedateerd te kunnen worden. De muur oversnijdt kelder KE001 (S5). Er is dus sprake van minimaal twee gebruiksfasen in het plangebied.

Figuur 11. Eén van de delen van muur S6. Ter plaatse van het onderbroken deel van de muur bevindt zich een heipaal. Deze is op de vlaktekening (figuur 6) niet ingemeten. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.

Vloer

In het deel van het plangebied tussen beide kelders is een fragment van een vloer gevonden (S7; figuur 12). Het betreft hoogstwaarschijnlijk één laag bakstenen. Na het waarnemen is gepoogd de vloer machinaal op te schonen. Daarbij is deze – ondanks zorgvuldig graven – helaas meteen verdwenen. Nadere details over de gebruikte bakstenen en het metselverband konden daarom niet worden achterhaald. Op basis van de veldwaarnemingen leek de vloer over kelder KE001 te liggen, maar dat kon niet met zekerheid worden vastgesteld. Indien dat het geval is, dan is sprake van minimaal drie fasen in het plangebied.

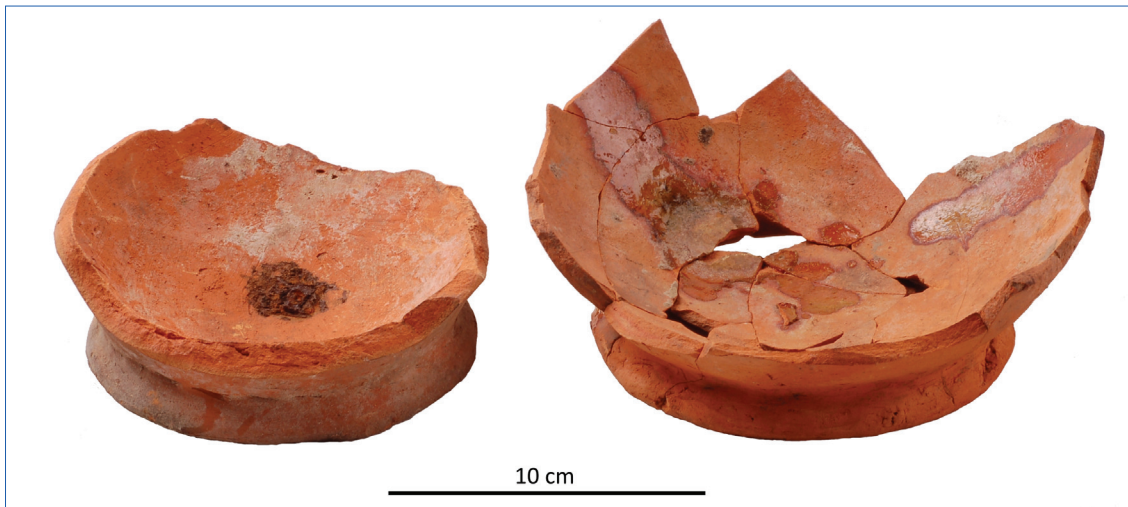

Figuur 12. Vloer S7 tijdens de aanleg van het vlak. Zie figuur 6 voor de locatie en richting van de foto.

5.3 Vondsten

Er zijn twee vondstnummers uitgedeeld aan in totaal 16 vondsten (bijlage 2: vondstenlijst). Deze vondsten bestaan uit gebruiks aardewerk dat afkomstig is uit twee van de aanwezige ophogingslagen. Geen van de antropogene sporen heeft vondstmateriaal opgeleverd. Het aardewerk is na afloop van het onderzoek gewassen, geteld en gewogen. Vervolgens is het conform de uitgangspunten in het evaluatie- en selectierapport (De Groot, 2017b) gedetermineerd en beschreven. De determinatie is uitgevoerd door F.J. van der Wal en drs. M. Schabbink, beide werkzaam bij RAAP (bijlage 3: determinatielijst). Hoewel de vondsten zijn gefragmenteerd, zijn zij wel goed geconserveerd.

Al het aardewerk betreft roodbakkerend geglazuurd aardewerk. Een deel daarvan (n=8) betreft spaarzaam geglazuurd wandfragmenten die niet nader gedetermineerd of gedateerd kunnen worden. Verder zijn twee bodems aangetroffen van, waarschijnlijk een open potvorm. Aan de binnenzijde bevindt zich namelijk glazuur en aan de buitenzijde juist niet. Eén van beide bodems is compleet (n=1), de ander is archeologisch compleet, maar bestaat wel uit vijf losse scherven (figuur 13).

Figuur 13. De beide bodems van roodbakkend geglazuurd aardewerk, afkomstig uit V2.

Meest bijzonder zijn twee fragmenten van schotel met schelpvormige voeten, die zijn voorzien van een voorstelling gemaakt van witte klei pap, koperoxide en loodglazuur (figuur 14).³ De versiering is aangebracht door middel van de ringeloorteknik. Deze bestaat uit een dubbelkoppige adelaar met een kroon er boven en verschillende randversieringen er langs. Een vergelijkbare schotel wordt door Klijn (1995: 186, inv. nr. N19910) beschreven. Deze dateert, vanwege het jaartal dat in de versiering is opgenomen, uit 1600. Bij de exemplaren uit het plangebied ontbreekt een dergelijke exacte datering in de versiering. Op basis van de afbeelding kunnen de fragmenten echter wel tussen 1580 en 1650 gedateerd worden. Het bord werd in eerste instantie geïnterpreteerd als type r-bor-1 in het Deventersysteem. Nadere beschouwing van deze interpretatie door S. Ostkamp leerde echter dat deze interpretatie niet klopt en dat sprake lijkt te zijn van een nieuw type, namelijk r-bor-70. Opvallend is dat beide fragmenten afkomstig lijken te zijn van één schotel. Hoewel zij niet aan elkaar passen lijkt een deel van de bovenkant en een deel van de onderkant van één schotel te zijn gevonden. Zij zijn echter in verschillende ophogingslagen en verspreid over het plangebied aangetroffen. In § 5.1 is reeds aangegeven dat het onderscheid tussen deze lagen alleen de hoeveelheid puin betreft. Op basis van het feit dat in de verschillende lagen fragmenten aardewerk van waarschijnlijk één schotel zijn gevonden, lijken de beide ophogingslagen als één laag te kunnen worden beschouwd of in ieder geval uit dezelfde periode te dateren.

5.4 De vindplaats: synthese en conclusies

Het plangebied maakt deel uit van de historische kern van Haarlem: op zich zelf al een vindplaats en om die reden ook een archeologisch monument van hoge archeologische waarde. Het plangebied zelf is slechts een klein deel van deze grotere vindplaats. Desondanks zijn er –zoals verwacht – bij het onderzoek resten aangetroffen van voorlopers van de huidige bebouwing. Deze bestaan uit resten van muren, funderingen en kelders, hoogstwaarschijnlijk uit verschillende fases. De ophogingslagen waarin de sporen zijn ingegraven dateren uit het laatste kwart van de 16e tot en met de eerste helft van de 17e eeuw (1580-1650).

³ Het gefotografeerde bord is hetzelfde als het getekende bord.

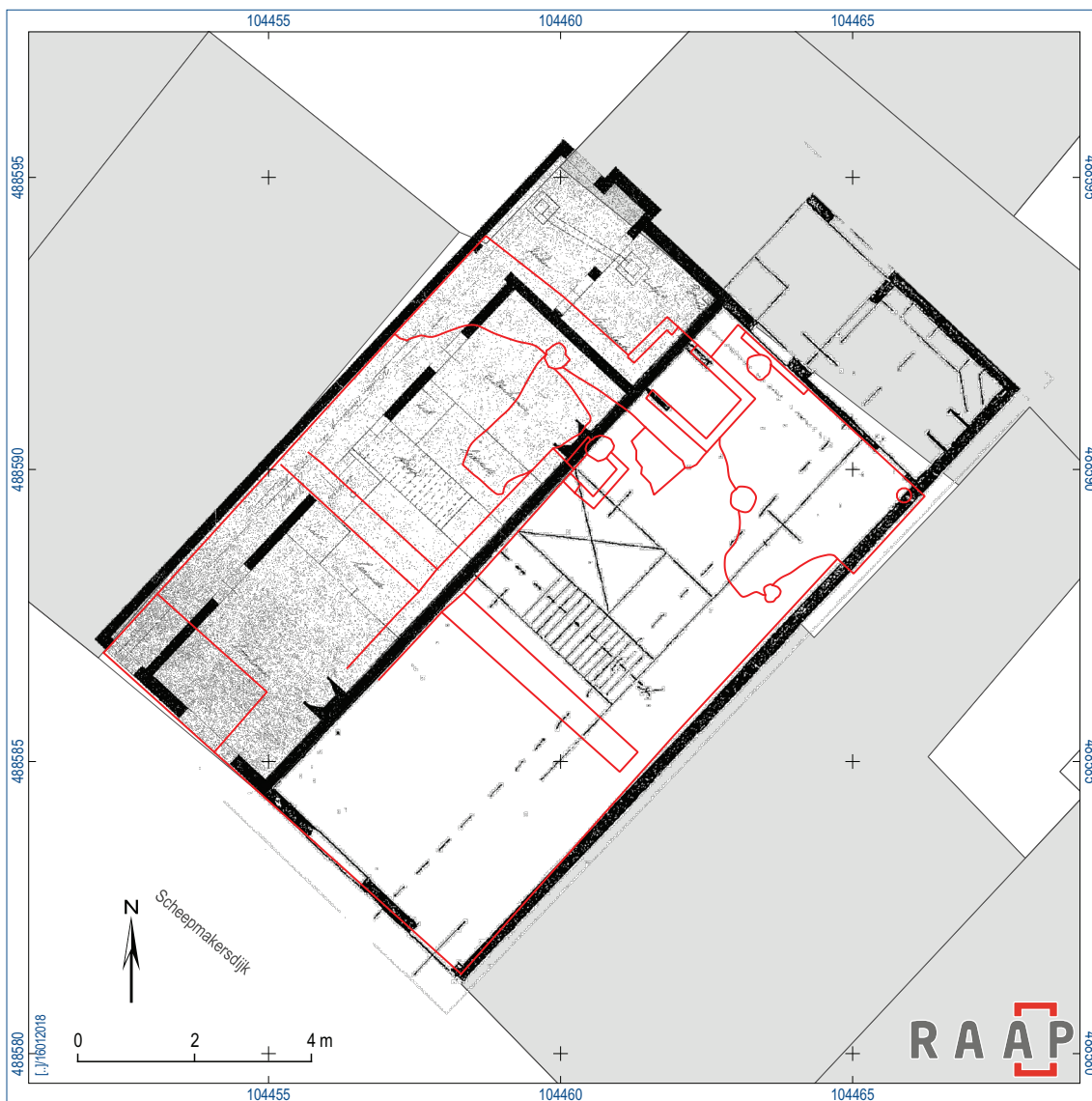
Figuur 14. Enkele fragmenten van de slibversierde schotel(s) die in het plangebied zijn aangetroffen (V1).

De aard van het onderzoek maakte het lastig de resten van de voormalige bebouwing nader te duiden en de onderlinge relatie daarvan goed te achterhalen. Met name de beperkte diepte van het onderzoek (als gevolg van de beperkte diepte van de civieltechnische ingrepen) waardoor alleen de bovenzijden van de sporen bloot kwamen te liggen en de mate van verstoring door de bouw van de huidige bebouwing, het voorboren en storten van de heipalen en de werkwijze bij het ontgraven waarbij niet altijd sprake was van een leesbaar archeologisch vlak maakten het waarnemen en interpreteren van de aanwezige sporen erg lastig. De precieze interpretatie van S1/5 blijft bijvoorbeeld onduidelijk. Het spoor lijkt wat klein voor een kelder, maar aanwijzingen voor een andere functie werden ook niet gevonden.

Van het plangebied zijn bouwtekeningen voorhanden zijn, die dateren vanaf 1913. Met uitzondering van het noord-zuid georiënteerde deel van S6 kunnen geen van de aangetroffen structuren op deze bouwtekening worden herkend (figuur 15). De sporen lijken daarmee dus ook vóór 1913

te kunnen worden gedateerd. Ook kan uit de tekeningen worden achterhaald dat het oost-west georiënteerde deel van muur S6 in 1913 niet meer aanwezig is. Hoewel beide muurdelen in dezelfde periode gebouwd lijken te zijn, gebaseerd op het formaat van de bakstenen en het metselverband, zijn zij in ieder geval niet even lang in gebruik gebleven. Op de precieze relatie tussen beide muurdelen kon echter, gezien de eerder gememoreerde beperkingen aan het onderzoek echter niet goed grip worden gekregen.

De fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de sporen is hoog. Daarbij moet worden opgemerkt dat een deel van de sporen, met name de muren S3 en S6, bij het plaatsen van de heipalen verstoord is geraakt (figuur 15). Overige verstoringen zijn niet waargenomen en met name de vulling van de kelders kan goed geconserveerde resten bevatten (indien er humeuze lagen aanwezig zijn) en waardevolle informatie opleveren over de bewoners van deze locatie in het verleden.

Figuur 15. Resultaten van het onderzoek (rood) geprojecteerd op de bouwtekeningen uit 1913 van de voormalige bebouwing.

6 Beantwoording onderzoeksvragen en aanbevelingen

6.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf worden de antwoorden gegeven op de specifieke onderzoeksvragen uit het PVE (De Groot, 2017a).

1. *Wat is de bodemopbouw in het plangebied?*

Over de bodemopbouw in het plangebied kon vanwege de geringe diepte van de ontgraving vrijwel geen informatie worden verzameld. Een andere reden is het feit dat de ontgraving binnen een voormalig gebouw plaatsvond en aan alle zijden begrensd werd door bebouwing: er kon dus geen profielwand van de ontgraving gedocumenteerd worden. Bij het onderzoek zijn in het vlak wel drie verschillende ophogingslagen waargenomen. Het onderscheid tussen deze lagen is echter hoofdzakelijk gebaseerd op lithologische kenmerken en/of de aanwezige bijmenging in de betreffende laag en is niet een stratigrafisch onderscheid. Waarschijnlijk zijn in ieder geval twee van deze lagen onderdeel van dezelfde ophogingsfase. In beide zijn namelijk fragmenten aardewerk van vermoedelijk hetzelfde bord aangetroffen.

2. *Welke archeologische resten zijn binnen de verstoringsdiepte van de (bouw) werkzaamheden aanwezig?*

3. *Wat is de aard, datering, fysiek en inhoudelijke kwaliteit van deze eventuele resten?*

4. *Kan een fasering worden herkend binnen de aanwezige resten? Zo ja, beschrijf deze.*

Binnen de verstoringsdiepte zijn verschillende archeologische resten aangetroffen, namelijk enkele kelders, muren en funderingen. Gezien de geringe verstoringsdiepte van de ontgraving (en daarmee de beperkte diepte van het onderzoek en beperkte waarnemingsomstandigheden) was het niet goed mogelijk om de sporen nader te duiden (bijvoorbeeld: wat voor soort kelder betreft het, hoe zijn de muren gemetseld, etc.). Alle sporen zijn ingegraven in een ophogingslaag waarin aardewerk is gevonden dat dateert tussen 1580 en 1650. Op basis daarvan dateren de aangetroffen sporen in ieder geval uit het eind van de 16e eeuw tot en met het begin van de 17e eeuw, maar mogelijk is ook sprake van een jongere periode.

Aangezien oversnijdingen zijn waargenomen, is sprake van een fasering. Daarbij kunnen twee (mogelijk drie) verschillende fasen herkend worden. Hoe deze ten opzichte van elkaar absoluut gedateerd moeten worden is niet bekend. Duidelijk is wel dat muur S6 kelder S1/5 (KE001) oversnijdt.

De fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de sporen is hoog. Daarbij moet worden opgemerkt dat een deel van de sporen, met name muur S3 en S6 bij het plaatsen van de heipalen verstoord is geraakt. Overige verstoringen zijn niet waargenomen en met name de vulling van de kelders kan goed geconserveerde resten bevatten (indien er humeuze lagen aanwezig zijn) en waardevolle informatie opleveren over de bewoners van deze locatie in het verleden.

5. *Hoe dient met deze resten te worden omgegaan tijdens de verdere werkzaamheden?*
Niet van toepassing; de archeologische resten zijn tijdens het onderzoek reeds volledig opgegraven binnen de contour en verstoringsdiepte van de civieltechnische werkzaamheden. De diepere delen van deze resten en oudere resten zijn in situ behouden en afgedekt door de vloer van de nieuwbouw. Indien in een later stadium nog wel bodemingrepen plaatsvinden binnen het plangebied, dan dient voorafgaand daaraan dan wel gelijk opgaand met deze werkzaamheden archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
6. *Zijn er sporen aanwezig die verband houden met het gebruik van de gebouwen, zoals waterputten, beerputten en kelders?*
Dergelijke sporen zijn aanwezig in de vorm van twee kelders (KE001 en KE002). Met name voor KE001 is de interpretatie als kelder nog niet geheel zeker. Welke functie de kelders hadden kon niet worden achterhaald.
7. *Kan op basis van de eventueel aangetroffen funderingen een (functionele)indeling van de bebouwing gemaakt worden?*
Waarschijnlijk weerspiegelen de verschillende delen van muur S6 een (functionele) indeling van de voormalige bebouwing. Het noordoost-zuidwest georiënteerde deel betreft dan de scheidingsmuur tussen de twee panden die op het perceel gestaan hebben. De delen haaks daarop betreffen wellicht een indeling van het binnenste deel van het gebouw. Deze binnen indeling is op de bouwtekeningen vanaf 1913 niet meer terug te vinden en zal dus in ieder geval vóór 1913 zijn verdwenen.
8. *Wat is de diepteligging van de archeologische resten t.o.v. NAP en maaiveld?*
Alle sporen zijn aangetroffen op vrijwel hetzelfde niveau, namelijk dat van het eerste vlak. Dit vlak is aangelegd op een diepte die wisselt tussen 0,52 en 0,55 m +NAP (ca. 0,75 m onder het voormalige vloerniveau).
9. *Welke uitspraken kunnen aan de hand van de archeologische resten worden gedaan over het voormalige gebruik van de locatie?*
Op basis van de aangetroffen resten kan worden gesteld dat binnen het plangebied één of twee gebouwen gestaan hebben, die waren voorzien van een kelder. Omdat alleen de bovenzijden van de sporen zijn vrijgelegd, vanwege de geringe ontgravingsdiepte, kunnen geen verdere uitspraken gedaan worden over het gebruik van het plangebied. Het eventuele vondstmateriaal uit de kelders kon bijvoorbeeld niet worden verzameld omdat niet in de vulling van de kelder gegraven is, etc.
10. *Wat is de mate van verstoring binnen het plangebied? Reikt deze dieper dan de huidige funderingen?*
11. *Wat is de mate van verstoring van de archeologische resten door de reeds uitgevoerde werkzaamheden?*
De aangetroffen archeologische resten bevinden zich vrijwel direct onder de bestaande funderingen. Omdat de voormalige betonvloer min of meer direct op de sporen ligt, is geen sprake van verstoring door de huidige vloer. Onbekend is of bij de bouw van de huidige bebouwing een deel van de ondergrond is afgegraven en daarbij sporen verstoord zijn geraakt. Hiervoor

zijn geen aanwijzingen aan de sporen zelf en ook ligt het vloerniveau binnen de voormalige woningen vrijwel gelijk aan het straatniveau.

Bij de huidige werkzaamheden zijn de aanwezige resten wel verstoord. Dat was met name het gevolg van het plaatsen van damwanden aan weerszijden van het plangebied langs de belendende panden. Door de damwanden is bijvoorbeeld S6 afgesneden. Datzelfde spoor is bij het voorboren van de heipalen eveneens en aantal keren geraakt en verstoord. Ook S3 is doorboord bij een dergelijke boring.

12. Welke vondstcategorieën zijn aanwezig? Wat is de aard, datering, gaafheid en conservering van deze resten?

Het onderzoek heeft enkele fragmenten aardewerk opgeleverd. Dit betreft in ieder geval delen van een versierde schotel die tussen 1580 en 1650 gedateerd kan worden. Verder gaat het om enkele (bodem-) fragmenten van roodbakend geglazuurd aardewerk. Hoewel de vondsten zijn gefragmenteerd, zijn zij wel goed geconserveerd.

13. Indien geen resten aanwezig zijn, hoe kan dit worden verklaard?

Niet van toepassing: er zijn wél resten gevonden.

6.2 Aanbevelingen

Met deze opgraving is het onderzoek in het plangebied afgesloten. De resultaten bevestigen dat zowel in het plangebied als ter plaatse van de bestaande bebouwing nog behoudenswaardige resten aanwezig (kunnen) zijn.

Daarom wordt aanbevolen archeologisch onderzoek uit te voeren indien binnen het plangebied verder bodemingrepen zullen plaatsvinden dan wel wanneer ontwikkelingsplannen voor aangrenzende gebieden worden voorgenomen.

Literatuur

- Groot, R.W. de**, 2016. Plangebied Scheepmakersdijk 51-53 in Haarlem, gemeente Haarlem; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie* 5505. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Groot, R.W. de**, 2017a. Programma van Eisen Opgraving Scheepmakersdijk 51& 53 te Haarlem. *RAAP-PvE* 1781. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Groot, R.W. de**, 2017b. *Evaluatie- en selectierapport Plangebied Scheepmakersdijk 51 & 53, gemeente Haarlem. Opgraving, variant archeologische begeleiding*. RAAP Archeologisch Adviesbureau
- Klijn, E.M.Ch.F.**, 1995. *Loodglazuuraardewerk in Nederland, de collectie van het Nederlands Openluchtmuseum*. Nederlands Openluchtmuseum, Arnhem.
- Zalinge, A.C. van & L. Fialho**, 2009. *Haarlemse Richtlijnen. Aanvullende specificaties ten behoeve van archeologisch onderzoek in de gemeente Haarlem*. Gemeente Haarlem.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (zwart), omliggende ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw) en recent onderzoek (De Groot, 2016b: gele sterren) geprojecteerd op een recente luchtfoto; inzet: ligging in Noord-Holland (ster).
- Figuur 2.** Overzicht van de ligging van de funderings sleuven die voorafgaande aan de veldinspectie zijn uitgegraven. Ter plaatse van de paarse wolk is het uitgraven van een vorstrand gepland.
- Figuur 3.** De (globale) ligging van het plangebied op een reeks historische kaarten (schaal 1:4000).
- Figuur 4.** Situatie ten tijde van de veldinspectie.
- Figuur 5.** Werkomstandigheden tijdens de archeologische begeleiding, gezien richting de Scheepmakersdijk.
- Figuur 6.** Resultaten van het onderzoek: allesporenkaart.
- Figuur 7.** Kelder KE001 (S1/5) zoals die is aangetroffen in het vlak. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.
- Figuur 8.** Kelder KE002 (S4) zoals die is aangetroffen in het vlak. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.
- Figuur 9.** Fundering van naburig gebouw dan wel de voorloper daarvan (S2). Zie figuur 6 voor de richting van de foto.
- Figuur 10.** Muurrestant dat waargenomen is in het boorgat van één van de heipalen. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.
- Figuur 11.** Eén van de delen van muur S6. Ter plaatse van het onderbroken deel van de muur bevindt zich een heipaal. Deze is op de vlaktekening (figuur 6) niet ingemeten. Zie figuur 6 voor de richting van de foto.
- Figuur 12.** Vloer S7 tijdens de aanleg van het vlak. Zie figuur 6 voor de locatie en richting van de foto.
- Figuur 13.** De beide bodems van roodbakkend geglaazuurd aardewerk, afkomstig uit V2.
- Figuur 14.** Enkele fragmenten van de slibversierde schotel(s) die in het plangebied zijn aangetroffen (V1).
- Figuur 15.** Resultaten van het onderzoek (rood) geprojecteerd op de bouwtekeningen uit 1913 van de voormalige bebouwing.
- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.
- Bijlage 1.** Sporenlijst.
- Bijlage 2.** Vondstenlijst.
- Bijlage 3.** Determinatielijst aardewerk.
- Bijlage 4.** Deventer-systeem catalogus.

Bijlage 1: Sporenlijst

spoor	spoorcode Haarlem	put	vlak	vorm vlak	coupe	vorm coupe	interpretatie algemeen	interpretatie specifiek	vulling	vullingcode Haarlem	textuur	mediaan	humus	kleur	puin	type puin	opmerking
1	KE01	1	1	lineair	nee	n.v.t.	kelder	-	0	KE01A	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	rood	afwezig	-	direct onder de betonvloer, afgedekt met metalen plaat
1	KE01	1	1	lineair	nee	n.v.t.	kelder	-	1	KE01B	zand, matig siltig	matig fijn	zwak humeus	donkerbruingrijs	weinig middelgrof puin	rood baksteen	Is gelijk aan S5
2	-	1	1	lineair	nee	n.v.t.	fundering	-	0	-	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	rood	afwezig	-	fundering van gebouw ten noorden van het plangebied
3	-	1	1	lineair	nee	n.v.t.	fundering	-	0	-	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	rood	afwezig	-	doorboord bij boren van heipaal
4	KE02	1	1	rechthoekig	nee	n.v.t.	kelder	-	0	KE02	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	rood	afwezig	-	-
5	KE01	1	1	vierkant	nee	n.v.t.	kelder	-	0	KE01A	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	afwezig	-	is gelijk aan S1
5	KE01	1	1	vierkant	nee	n.v.t.	kelder	-	1	KE01B	zand, matig siltig	matig fijn	zwak humeus	donkerbruingrijs	veel middelgrof puin	rood baksteen	is gelijk aan S1
5	KE01	1	1	vierkant	nee	n.v.t.	kelder	-	2	KE01C	zand, zwak siltig	matig grof	geen bijmenging	bruingrijs	grof puin	rood baksteen	is gelijk aan S1
6	-	1	1	lineair	nee	n.v.t.	muur	-	0	-	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	oranje	afwezig	-	-
7	-	1	1	lineair	nee	n.v.t.	vloer	-	0	-	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	oranje	afwezig	-	-
1000	-	1	1	n.v.t.	nee	n.v.t.	laag	ophogingslaag	0	-	klei, sterk zandig	n.v.t.	matig humeus	donkerbruingrijs	veel middelgrof puin	rood baksteen	-
1001	-	1	1	n.v.t.	nee	n.v.t.	laag	ophogingslaag	0	-	zand, matig siltig	matig fijn	matig humeus	donkerbruingrijs	veel gemengd puin	rood baksteen	-
1002	-	1	1	n.v.t.	nee	n.v.t.	laag	ophogingslaag	0	-	zand, matig siltig	n.v.t.	matig humeus	donkerbruingrijs	veel gemengd puin	rood baksteen	-

Bijlage 2: Vondstenlijst

vondst	put	vlak	spoor	spoorcode Haarlem	vulling	vullingcode Haarlem	spoor interpretatie	verzamelwijze	splits_id	materiaal algemeen	materiaal specifiek	aantal	gewicht (gram)	opmerking
1	1	1	1000	n.v.t.	0	n.v.t.	ophogingslaag	handmatig schaven	0	keramiek	gebruiksaardewerk	2	380	-
2	1	1	1002	n.v.t.	0	n.v.t.	ophogingslaag	handmatig schaven	0	keramiek	gebruiksaardewerk	14	1.545	-

Bijlage 3: Determinatielijst aardewerk

vondst	materiaal	materiaal algemeen	materiaal specifiek	aantal randen	aantal wanden	aantal bodems	mai	totaal aantal	totaal gewicht	begin-datering	eind-datering	begindatering specifiek	einddatering specifiek	opmerking
1	keramiek	roodbakend geglaazuurd: bord/schotel	slibversierd	1	0	1	1	1	336	NTV	NTV	1580	1650	r-bor-70
1	keramiek	roodbakend geglaazuurd: bord/schotel	-	1	0	0	1	1	34	NTV	NTM	0	0	r-bor-70
2	keramiek	roodbakend geglaazuurd: bord/schotel	slibversierd	1	0	1	1	1	417	NTV	NTV	1580	1650	vergelijkbaar met V1
2	keramiek	roodbakend geglaazuurd aardewerk	-	0	0	1	1	1	522	MELB	NTV	0	0	r-
2	keramiek	roodbakend geglaazuurd aardewerk	-	0	0	12	1	12	581	MELB	NTV	0	0	r-

Bijlage 4: Deventer-systeem catalogus

Vondstnummer:	HLSD3-V1 en 2
Vondsttype Deventersysteem:	r-bor-70
Datering:	1580-1650
Grootte:	Onbekend, voorwerp is niet compleet: ca. 30 cm
Baksel:	Roodbakkend
Oppervlaktebehandeling:	Witte klei pap, koperoxide en loodglazuur
Versiering:	Slibversiering d.m.v. ringeloortechniek. Ringen en afbeelding teekoppige adelaar
Voet:	Voetjes (min. 3 stuks)
Additieven:	Schelpvormige voeten
Merktekens:	Niet van toepassing
Vormomschrijving:	bord met scherpe knik wand-bodem en uitgebogen vlag met onverdikte, afgeronde rand, lobvoeten.
Herkomst:	Onbekend
Literatuur:	18haa16 (publicatiecode)
Afbeelding:	zie boven

RAAP

www.raap.nl